

Vysočina je krajem venkova

V žádném jiném kraji České republiky nepřipadá na obec průměrně **méně než tisíc obyvatel** jako v Kraji Vysočina. A ještě jednu zajímavost má tento region – jeden z nejnižších podílů městského obyvatelstva.



Kraj Vysočina se může pyšnit architektonickými historickými perlami.

Jedním z nejpříznačnějších rysů Kraje Vysočina je jeho výrazně venkovský charakter, který v zásadě pramení z jeho sídelní struktury. Vysočina se vyznačuje velkou rozdrobeností s převahou malých obcí i jejich částí. Tento charakter osídlení ovlivňuje ekonomiku kraje, strukturu zaměstnanosti i trh práce. A to má důsledky i pro práci statistiků – například při přípravě číselníků volebních stran a registrů

kandidátů pro volby do zastupitelstev obcí. Při tak vysokém počtu obcí se tato práce mění bezmála v jejich noční můru.

Měst pomálu

Kraj Vysočina vznikl spojením pěti okresů, které předtím byly součástí tří krajů (Jihomoravského, Jihočeského a Východočeského). Během své existence prodělal již

jednu závažnou administrativní změnu, když bylo k 1. lednu 2005 převedeno 25 obcí k Jihomoravskému kraji.

Na území Vysočiny žilo ke konci roku 2011 celkem v 704 obcích více než 512 tis. osob, na jednu obec tak v průměru připadá 727 obyvatel. Pro srovnání můžeme uvést, že v žádném jiném kraji České republiky nepřipadá na obec průměrně méně než tisíc obyva-

tel. Téměř polovinu z celkového počtu obcí představují nejmenší obce do 199 obyvatel, ve kterých žije necelých osm procent obyvatel kraje, což je v rámci krajů největší podíl, když republikový průměr činí necelá dvě procenta. S tím souvisí rovněž i velmi malá hustota osídlení, která je mezi kraji České republiky jedna z nejnižších (75 obyvatel na km²). Menší je pouze v Jihočeském a Plzeňském kraji.

Sídelní struktura se odráží i v došti nízké úrovni urbanizace. V kraji je pouze 34 měst, navíc z velké části nepatří k velkým a lidnatým sídlům – nejedno z nich má samo charakter spíše větší vesnice. Konkrétně můžeme uvést, že šest měst na Vysočině má méně než dva tisíce obyvatel. Naopak více než deset tisíc obyvatel nalezneme pouze v osmi městech a z toho jenom v jediném, a to krajském městě, žije více než padesát tisíc osob. Není tedy divu, že v mezikrajském srovnání má Kraj Vysočina jeden z nejnižších podílů městského obyvatelstva (57,3 %).

O obrazu sídelní struktury samozřejmě v nemenší míře vypoví-



Venkovský charakter krajiny láká turisty k odpočinku.

Statistické údaje patří do servisu pro podnikatele

K významným uživatelům statistických dat se řadí i **Krajská hospodářská komora Kraje Vysočina**. Údaje ČSÚ využívá k přípravě komentářů o krajském vývoji. K tomu jí slouží převážně čtvrtletní data z průmyslu, stavebnictví, bytové výstavby, nezaměstnanosti, zaměstnanosti a průměrných platů. Zajímají ji i základní demografické ukazatele v regionu. Její ředitel Tomáš Prchal tvrdí, že se komora snaží získat finanční podporu pro zlepšení a rozvoj podnikání na Vysočině. K přípravě podkladů pro podání projektů se využívají regionální časové řady vybraných ukazatelů, zejména údaje z oblasti trhu práce včetně mezikrajského srovnání. Nepostradatelným zdrojem informací je rovněž **Statistická ročenka Kraje Vysočina**.

dá také počet částí obcí a jejich velikost. Na konci roku 2011 se obce v Kraji Vysočina členily na 1 402 částí, na jednu obec tak připadaly v průměru dvě části. To není mnoho, ve většině krajů je to více. Ještě podstatně nižší je počet obyvatel připadající v průměru na jednu část obce – 365 osob. Po Jihočeském kraji je to druhá nejnižší hodnota, která jen dokládá výraznou převahu malých sídel na Vysočině.

Regionální rozdíly

Ani Kraj Vysočina samozřejmě není z hlediska sídelní struktury jednotným celkem a v jeho rámci existují značné regionální rozdíly.

Okresy Pelhřimov a Havlíčkův Brod se vyznačují vysokým průměrným počtem částí připadajících na obec, menším průměrným počtem obyvatel částí obcí, dále vyšším počtem měst a na poměry

kraje vysokým podílem městského obyvatelstva.

Jihlavský a žďárský okres mají úroveň kraje blízký průměrný počet částí obce. Zvláště u jihlavského okresu je pak patrný vysoký počet osob připadající na jednu část obce (projevuje se vliv krajského města). Pro tento okres je charakteristický i malý počet měst a v případě žďárského okresu i nízký podíl městského obyvatelstva.

Třebíčsko má v kraji jednoznačně nejnižší průměrný počet částí obce, ale po Jihlavsku nejvyšší průměrný počet obyvatel částí obce – ten i v tomto případě ovlivňuje existence druhého největšího města Vysočiny, Třebíče. I tento okres se vyznačuje menším počtem měst a po Žďársku nejnižším podílem městského obyvatelstva.

S jistým zjednodušením se tak v sídelní struktuře Kraje Vysočina rýsuje rozdíl mezi severozápadní (českou) a jihovýchodní (moravskou) částí kraje. Pelhřimovsko a Havlíčkobrodsko se jeví jako

území s výrazně rozptýlenou sídelní strukturou, kde jsou obce často tvořeny z více malých osad. Na druhém konci vidíme Třebíčsko, jehož východní a jihovýchodní část se již sklání do teplejší a úrodnější moravské pahorkatiny, kde je osídlení soustředěno do větších obcí. Bez velkého přehánění můžeme říci, že na Třebíčsku vesnice = obec. Jihlavský a žďárský okres pak tvoří určitý přechod mezi oběma vyhraněnějšími oblastmi.

Díky zeměpisné poloze na rozhraní dvou historických zemí se tak na Vysočině potkává úrodná Morava s romantikou českých kopců. Přírodní podmínky zde umožnily vznik více než tisíce malých sídel a členitá krajina láká k romantickým procházkám či jízdě na kole. Vysočina již dávno není krajem, kde končí chléb a začíná kamení.

Vlastislav Valda
oddělení informačních služeb
Krajská správa ČSÚ v Jihlavě

Země mlékem oplývající

Pro zemědělství v Kraji Vysočina je charakteristická dlouhodobě převažující živočišná výroba nad rostlinnou. Vyplývá to z regionálních zemědělských účtů.

Na celkové živočišné produkci České republiky se Kraj Vysočina podílí 14 %, což je po Středočeském kraji druhý nejvyšší podíl. V roce 2011 bylo na území kraje chováno 211 tis. kusů skotu, to je nejvíce ze všech krajů. Tento počet představuje 15,7 % republikového stáda.

Proti roku 1961 se však stavy skotu snížily na 71,4 %. V porovnání s ostatními kraji byl ale chov skotu méně omezen. Nejvyšší stavy skotu byly na Vysočině evidovány v 80. letech minulého století. Vrcholem byl rok 1990 s téměř 362 tis. kusy chovaných zvířat. Od té doby je zaznamenáván pouze jejich pokles. Významnou součástí stáda skotu jsou krávy, kterých bylo v roce 2011 chováno 83 tis. (39,4 % z celkového množství, v roce 1961 to bylo 47,6 %).

Masa je také dost

Podstatnou součástí živočišné výroby je i chov prasat. K 1. 4. 2011

evidovali zemědělci téměř 281 tis. kusů zvířat (druhý nejvyšší podíl ze všech krajů v ČR). Zatímco oproti roku 1961 byly v České republice redukovány stavy prasat téměř na polovinu, na Vysočině se snížily pouze o jednu pětinu. Nejvíce prasat zde bylo zaznamenáno v 80. letech. Vrcholem byl rok 1981, kdy bylo chováno téměř 559 tis. kusů zvířat. Od té doby je trvale zaznamenáván pokles. K výkyvům došlo na přelomu 80. a 90. let a v roce 1999 a 2007. Prasnic k 1. 4. 2011 napočítali zemědělci zhruba 20 tis. kusů. Jejich podíl ve stádu prasat představoval 7 % (v roce 1961 to bylo 9,8 %).

Prvenství patří Kraji Vysočina ve výrobě masa (v jatečné hmot-

nosti bez drůbežího). V roce 2011 bylo vyprodukováno 52 171 tun (15,6 % z produkce v ČR). V převážné většině se jednalo o maso vepřové (77,2 %).

Vysoké stavy skotu jsou zdrojem dalšího prvenství kraje, a to ve výrobě mléka. V roce 2011 bylo vyrobeno více než 460 mil. litrů (asi jedna šestina z produkce v ČR). Lidé z celé republiky znají sýry ze Želetavy, přibyslavské Pribináčky a tradiční kostelecké uzeniny. A nakonec i jeden z oblíbených trvanlivých salámů nese název Vysočina.

Miloslav Witz
oddělení informačních služeb
Krajská správa ČSÚ v Jihlavě